

הממונה על התקציבים באוצר לשעבר: עריצות הפקידים היא כאין וכאפס לעומת הכוח של הטייקונים

30.12.2010 | 17:48 ערן אזרן

דוד בועז: "להטוטי פירמידות מאפשרים לייצר ריכוזיות עצומה מאחורי הקלעים"

"ראשי ממשלות ושרי אוצר לעיתים לא מבינים שהם בתוך מלכודת של כל מיני גורמים, והם לא מצליחים לצאת מהשליטה שלהם", כך אמר היום (ה') דוד בועז, הממונה לשעבר על התקציבים במשרד האוצר, בכנס שנערך במוסד שמואל נאמן בטכניון. הדברים נאמרו בפאנל "מבנה החזקות פירמידיאלי והפער בין הון לשליטה".

"זה כמו מישהו שהוא מכור - גם אם הוא יודע שהוא צריך לצאת מזה הוא לא מסוגל. הוא צריך כוח חיצוני שיבוא ויוציא אותו משם. ראיתי החלטות על מכרזים לאנשים מסוימים ומכירת חברות ונכסים ממשלתיים שנעשו - חצי בצורה מודעת וחצי בצורה לא מודעת - בצורה מושחתת לחלוטין, כתוצאה מקיומה של ריכוזיות".

"ככל שהקשר בין התאגידים הולך ומתחזק - כך פוחת הסיכוי שניתן יהיה לעשות מעשה אמיץ ולומר שאנו לא רוצים את הנזקים שזה גורם למשק ולחברה", הוסיף בועז. "עריצות הפקידים היא כאין וכאפס לעומת הכוח של בעלי החברות הגדולות. דבר זה נובע מעודף כוח ושתלטנות יתר. בעל התאגיד הוא כמו רודן עריץ שכבר נמצא בשלטון וקשה להתמודד איתו ולהוריד אותו מכיסאו", הסביר בועז וציין כי "להטוטים פירמידיאליים מאפשרים לייצר ריכוזיות עצומה מאחורי הקלעים. במינוף אדיר - זה לא הזנב שמכשכש בכלב, אלא זו שיערה בזנב שמנפנפת בו".

דרור שטרומ: המבנה הפירמידיאלי יוצר מחנק על ההתפתחות העתידית שלנו

"מה המטרה בכינוסי הריכוזיות? האם המשק מתפקד בצורה לא יעילה או שאנו מדברים על טיעונים חברתיים? אני לא פוסל אף אחד מהם אבל חייבים להבין על איזה מגרש אנו מדברים - התחרות", אמר בפתח דבריו הממונה על ההגבלים לשעבר, עו"ד דרור שטרומ. לדבריו, "המבנה הפירמידיאלי ביחד עם ליקויים נוספים במשק יוצרים מחנק על ההתפתחות העתידית שלנו".

"פירמידות השליטה מורכבות משלושה סוגים של ריכוזיות - ובישראל כל שלוש המחלות קיימות: ריכוזיות ענפית (מונופול או קרטל בענף מסויים); ריכוזיות משקית שאינה מדברת על ענף נתון ('המשפחות' ששולטות במשק); וריכוזיות השליטה בתוך התאגידים (שליטה מעל 50% ברוב החברות)", הסביר שטרומ.

"הבעיה העיקרית בפירמידות היא בעיוות התמריצי שנוצר בהן. כאשר בעל השליטה מסכן מעט כסף לעומת הציבור - הנכונות שלו והנטייה שלו לקחת סיכונים תהיה לא שקולה לערך השקעתו. כאשר יש ריכוזיות ענפית גבוהה - הדבר היחיד שמציל שווקים מ'נמנום' זו העבודה שייכנסו מתחרים חדשים לתוך השוק".

"במדינת ישראל על כל אזרח נכפה לחסוך - הר השקלים של הביטוחים זורם לפירמידות השונות. לאורך שנים אנו מסכנים את כספי החוסכים. מדובר בבעיית ביצוע ועיוות בהקצאת המשאבים. השורה התחתונה היא כי הסיכונים לא מוקצים והאשראי מוענק בשל קרבה תאגידית".

דניאל דורון: "הריכוזיות היא תוצאה של תרבות קלוקלת וחברות

בחברו-קטריה הישראלית - שהיא מושחתת ומשחיתה"

הכלכלן דניאל דורון נאם אף הוא במסגרת הכנס, והסביר שיש כל כך הרבה כשלי שוק בארץ וכל כך הרבה מונופולים שלדבר על שוק חופשי זה ממש פנטזיה. "הכשל הגדול ביותר של השוק הוא שאין שוק". לדבריו, "הריכוזיות היא תוצאה של תרבות קלוקלת וחברות בחברו-קטריה הישראלית, שהיא תרבות מושחתת ומשחיתה".

"רוב הכלכלנים מתעלמים מכך שבנקים הם גופים פוליטיים וכך ימשיכו להיות כל עוד הם מייצרים כסף. הניסיון מוכיח שהרגולציה אף פעם לא מנעה קטסטרופה. רגולציה תמיד מביטה לאחור ומגיעה למקום אחרי שהסוסים עזבו את האורווה. אם רוצים לעשות רשימה של המקומות המפגרים בארץ - אלה מקומות שהממשלה שילמה להם הרבה כסף. כשמגיע כסף מגיעה גם הבירוקרטיה. על כל מפעל מאושר יוצרים תשע אומללים", המשיך דורון ואמר.

"בכל הדין האקדמי הזה צריך להבין שההון האנושי הוא החשוב מכל הון אחר. באקדמיה הישראלית הושקעו 300 מיליארד דולר ממקורות חוץ, והתוצאה היא שעובדי ישראל החרוצים מקבלים שכר בושה של פחות מ-5,000 שקל בחודש".

דורון בדבריו ביקר את יהודה טלמון, נשיא לה"ב (ארגון העצמאים של ישראל), שנכח לצידו בפאנל, ואמר: "ברגע שהתעשיינים הגדולים מקבלים תמיכה מהממשלה הם מתחילים לעבוד על הקו לירושלים ולא על הקו של היצוא והייצור. יש ליצור לובי שידרוש לשחראתכם מהעבודות למס הכנסה".

הוא הציג כדוגמה להון הציבורי הממן את הטייקונים את אליעזר פישמן, שלדבריו, "היה פושט רגל אם הבנקים לא היו נותנים לו הון לקנות את כלכלת ירושלים. אם אני הייתי בא כפושט רגע אל הבנק לא היו נותנים לי כלום".

פרופ' לבהרי: יש לבצע רפורמה בדירקטורים של החברות במשק - תמיד המינויים הם של חברים"

"לשוק ההון הישראלי יש שני תפקידים - לגייס משאבים ולייעל את החברות. העובדה שיש ריכוזיות מונעת השתלטות והשתלטות עוינת וזה אחד הגורמים שמביא לשוק פחות טוב", פתח את דבריו פרופ' דוד לבהרי, מהאוניברסיטה העברית בירושלים.

"טיפול אחד אפשרי למבנה הפירמידות הוא מיסוי של מעבר דיבידנדים בין החברות. כמו כן, יש לבצע רפורמה רצינית בתחום הדירקטורים של החברות. תמיד המינויים הם של חברים, העובדה שלדירקטורים יש נאמנות לבעל השליטה אינה מצב בריא", הסביר לבהרי.

כשנשאל לבהרי האם ניתן להטות אנשי אקדמיה ועבודותיהם על ידי כספים שמשולמים להם, השיב: "אם איש אקדמיה מקבל סכום רציני של תשלום - אסור לשמוע את דעתו. בהחלט אפשר לקנות את האקדמיה בדיוק כמו שאפשר לקנות כל אחד אחר - והאנשים שנמצאים שם לא יותר טובים מאחרים".

עוד המשיך בדבריו לבהרי ואמר כי התחרות בענף הבנקאות לקויה והיא פועלת כקרטל. "הבנקאים מייעצים למפקח על הבנקים איך ליעץ להם - לא ראיתי יועצים למפקח שלא הגיעו מהמערכת הבנקאות". בסיום דבריו, אמר כי ניתן וצריך לתבוע את הבנקים על תיאום והסכמים קובלים.

טלמון: הדור הצעיר ידיר את רגליו מיוזמה ומיזמות - וייהפך לשכיר

יהודה טלמון התייחס בדבריו לריכוזיות ולהשפעתה על עסקים קטנים: "הפערים בכלכלה הולכים וגדלים כתוצאה של היעדר מדיניות ממשלתית. החשש הוא שהדור הצעיר ידיר את רגליו מיוזמה ומיזמות - וייהפך לשכיר, זהו הרס של מעמד שהוא עמוד תווך בכלכלה - עסקים קטנים יוצרים 35 אלף

משרות בשנה ומהווים 98.5% מכלל העסקים במדינה".

טלמון מתח בדבריו ביקרות על שר האוצר יובל שטייניץ ש"עולה לרגל לבעלי הון ולא הם אליו".

הוא סיפר שכאשר בארגון להב רוצים להיפגש עם שטייניץ - זה קשה מאוד. "כשנתניהו היה שר אוצר הוא התנהל והתנהג אחרת. נתניהו מכיר בחשיבות העסקים הקטנים אבל כראש ממשלה הוא כנראה שהוא טרוד בדברים יותר משמעותיים. אנחנו מבקשים פחות בירוקרטיה, רגולציה שהורגת ויותר נגישות לאשראי".

אמיר ברנע: "יש להקטין משקל בעל השליטה בעת מינוי דח"צים

אמיר ברנע דיבר אף הוא בפאנל ואמר כי יש להקטין את משקלו של בעל השליטה בעת מינוי דח"צים לגופים ציבוריים". לדבריו, דירקטור צריך להיות בעל מומחיות מינימלית אך עצמאותו היא חיונית. "ועדת ביקורת של דח"צים, למשל, תוכל לקבוע את גובה השכר", אמר ברנע.

"הבעיות בקשרים במערכת הפיננסית במשק מתרחשת כאשר מדובר בקשר בו בעל שליטה מחזיק בחברה ריאלית ופיננסית, כמו למשל, שרי אריסון, שמחזיקה בשליטה על בנק הפועלים וכן בחברת שיכון ובינוי, ויש עוד דוגמאות רבות כאלה".

אחת הבעיות במקרים אלה הינה של ניגוד עניינים. לפי ברנע, בעל אחזקות ריאליות ופיננסיות יכול לקבל אינפורמציה על מתחריו בשוק הריאלי. בעיה נוספת היא של עסקות בעלי עניין והגדלת חשיפות וכמו כן של מחירי העברה שפוגעים בתחרות. "למעשה, לא ניתן למנוע את ניגוד העניינים, שכן כדי לשלוט בבנק למשל צריך לצבור הון, שנאסף רק על ידי פעילות ריאלית. בנק ישראל מעדיף בעל שליטה שכן כך ישנה רציפות ולא נוצר ואקום".

ברנע ציין כי "ריכוזיות רוחבית היא קריטית ובלב העניין של המשק. הקשר הרחבי דורש עיון ומחשבה והוא הבעיה המרכזית".

במסגרת ההתכנסות במוסד שמואל נאמן בטכניון, נערכו שני פאנלים: הראשון, בהנחיית עורך ומייסד TheMarker, מר גיא רולניק - סוגיית השליטה בממשק בין חברות ריאליות ופיננסיות; והשני, בהנחיית ד"ר שלומית זוטא - סוגיית מבנה החזקות פירמידלי והפער בין הון לשליטה.

בין המכובדים שהשתתפו: פרופ' אמיר ברנע, מר דניאל דורון, עו"ד יהודה טלמון, פרופ' דוד לבהרי, עמי צדיק, פרופ' גלן יאגו, פרופ' ישי יפה, קונסטנטין קוסנקו, עו"ד דרור שטרומ ודוד בועז.